

24.04.2021r., kl. II cz

Temat 1: Świat roślin na Ziemi. Strefy krajobrazowe. Świat zwierząt na Ziemi

https://www.geografia24.eu/geo_prezentacje_pr_1/301_7_pedosfera_i_biosfera/r1_7_03a.pdf

<https://epodreczniki.pl/b/pietrowosc-klimatyczna-w-gorach/PgTedZ7DZ>

<https://epodreczniki.pl/a/przegląd-stref-krajobrazowych-ziemi/DATn9FzVG>

https://www.geografia24.eu/geo_prezentacje_pr_1/301_7_pedosfera_i_biosfera/r1_7_04a.pdf

Temat 2: Zmiany na mapie politycznej świata.

https://www.geografia24.eu/geo_prezentacje_rozsz_2/382_1_przemiany_polityczne/r2_1_01a.pdf

<https://epodreczniki.pl/a/zmiany-na-mapie-politycznej-swiate/D10oAapbu>

Temat 3: Zmiany liczby ludności świata.

https://www.geografia24.eu/geo_prezentacje_rozsz_2/382_2_ludnosc_urbanizacja/r2_2_01a.pdf

<https://epodreczniki.pl/b/analiza-tempa-zmian-liczby-ludnosci-za-pomoca-wskaznika-dynamiki/PSgsiljUD>

Zróżnicowanie roślinności w geosystemie kuli ziemskiej zależy od czynników klimatycznych, wodnych, glebowych i antropogenicznych. Najważniejszą rolę odgrywają czynniki klimatyczne, związane z nierównomiernym nagrzewaniem różnych miejsc kuli ziemskiej przez Słońce. Efektem tego zróżnicowania jest występowanie **strefowości roślinnej**, nawiązującej w znacznej mierze do strefowości klimatycznej. W obrębie każdej strefy występują charakterystyczne dla niej **formacje roślinne**.

Strefy roślinne

Strefa	Klimat	Główne formacje roślinne
równikowa	gorący i wilgotny	wiecznie zielone wilgotne lasy równikowe równikowe lasy górskie równikowe łąki górskie lasz namorzynowe sawanny lasz podrównikowe o różnym stopniu suchości, suche lasy i zarośla podrównikowe lasz monsunowe
podrównikowa	gorący, z sezonową zmiennością opadów (pory wilgotne i suche)	pustynie półpustynie roślinność twardolistna wilgotne lasz podzwrotnikowe wilgotne i suche stepy podzwrotnikowe półpustynie i pustynie, tzw. chłodne
zwrotnikowa	gorący suchy	
podzwrotnikowa	dość ciepły, z sezonową zmiennością opadów (pory wilgotne i suche)	
umiarkowanie ciepła	umiarkowanie ciepły	lasz liściaste zrzucające liście na zimę lasostepy

borealna
(umiarkowanie
chłodna)

polarna

umiarkowanie chłodny

polarny

stepy

półpustynie i pustynie, tzw. lasy i
zarośla iglaste

roślinność alpejska

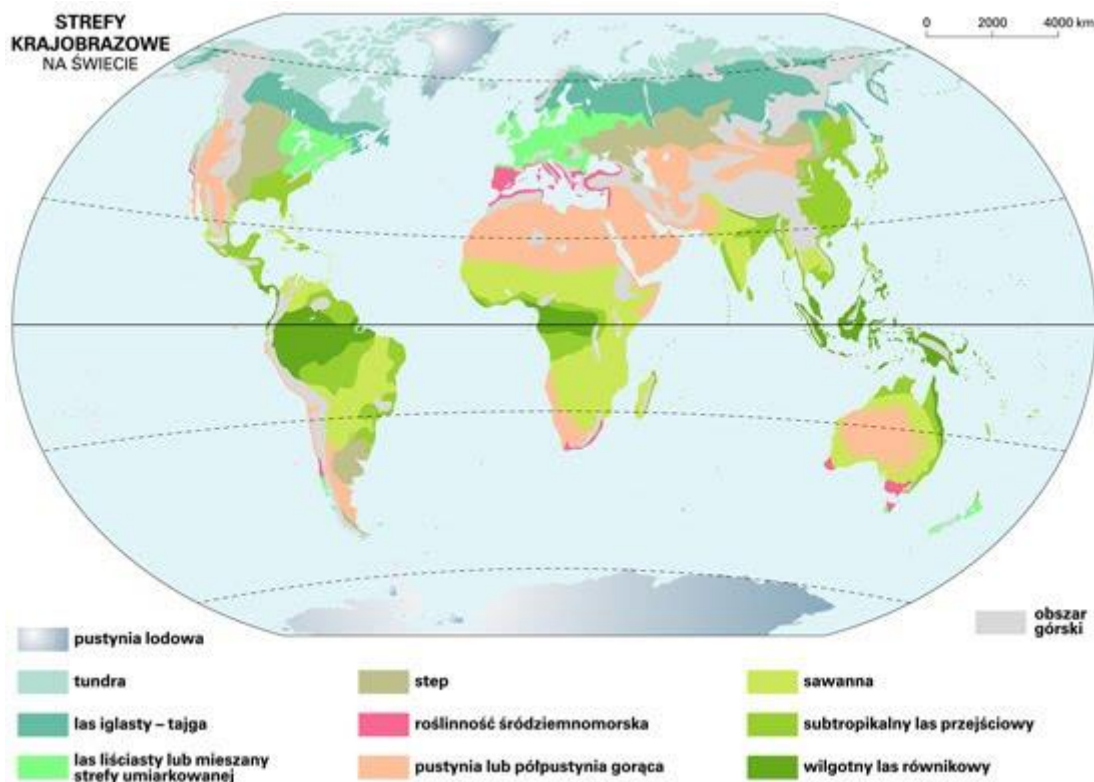
borealne lasy iglaste

lasotundra

tundra górską

tundra

lodowa pustynia

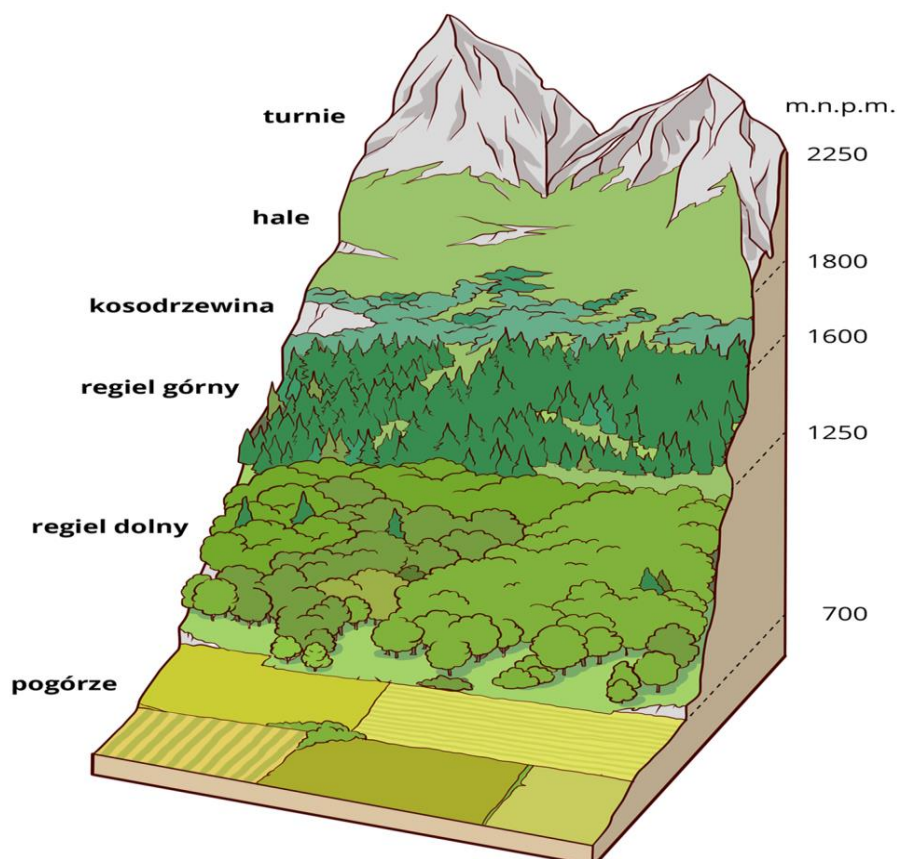
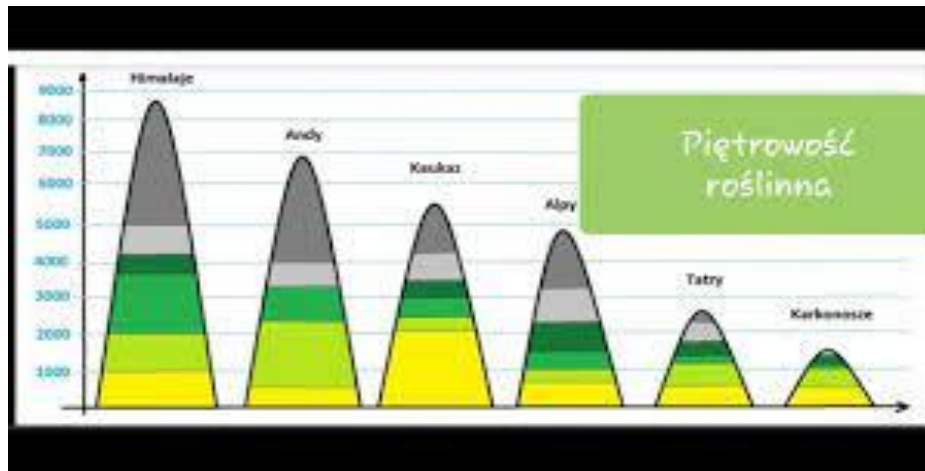

Rozmieszczenie stref na kuli ziemskiej modyfikowane jest przez różne czynniki, m.in. występowanie pasm górskich, wzniesienie nad poziom morza, układ mórz i oceanów, rodzaje cyrkulacji barycznych – stąd występowanie stref cechuje się miejscami pewną nieregularnością. W obszarach górskich, w związku ze zmieniającymi się warunkami klimatycznymi wraz ze wzrostem wysokości n.p.m., występuje zjawisko **piętrowości roślinnej**. Do piętrowości roślinnej nawiązują piętra glebowe, zoogeograficzne, a także piętrowość procesów morfogenetycznych. Generalnie w górach na kuli ziemskiej występują cztery główne piętra fizycznogeograficzne: stepowo-pustynne, leśne, peryglacjalne (krioniwalne) i glacjalne. Poszczególne główne piętra dzielą się na mniejsze części, np. w naszej strefie klimatycznej piętro leśne dzieli się na piętra regla górnego (las iglaste) i regla dolnego (las mieszane). W poszczególnych pasmach górskich świata występują różne piętra, w tym piętra roślinne. Wynika to z różnej wysokości gór, ich położenia geograficznego, odległości od mórz i oceanów i innych. Również wysokość granic pomiędzy piętrami jest silnie zróżnicowana i zależy głównie od szerokości geograficznej.

Piętra roślinne (w górach Europy)

Piętro	Roślinność
glacjalne (niwalne)	brak – lodowce, wieczne śniegi

subniwalne	mszaki, porosty, nieliczne rośliny kwiatowe, nagie skały,
alpejskie	wysokogórskie łąki (hale)
subalpejskie	krzaczaste zarośla (m.in. kosodrzewina)
leśne górne (regła górnego)	lasy iglaste
leśne dolne (regła górnego)	lasy mieszane i liściaste

Krainy

zoogeograficzne – rozmieszczenie

Rozmieszczenie krain zoogeograficznych i występujących w nich zwierząt na kuli ziemskiej jest uzależnione od warunków klimatycznych miejsc, w których żyją. Każde zwierzę jako organizm żywy odczuwa w jakich warunkach jest mu dobrze i osiedla się w takim miejscu lub dostosowuje się do

niego.

Jednak jako organizm żywy przemieszcza się, osiedlając coraz dalsze tereny. Część gatunków zwierząt wymarła wskutek zmian klimatycznych lub ingerencji człowieka. Gdy jakieś zwierzę ma podobne cechy do wymarłych gatunków jest to relik. Te zwierzęta, które żyją tylko na danym obszarze i nie można ich spotkać nigdzie indziej są endemiami. Zwierzęta dostosowują się do klimatu panującego w miejscu bytowania. W klimatach stale zimnych o bardzo niskich temperaturach gromadzą się w kolonie lub grupy, żeby ochronić się przed atakiem drapieżników. Wykształcają grube sierści oraz warstwy tłuszczu, który zamieniają na ciepło oraz ograniczają swoje ruchy, żeby nie tracić energii. W strefie klimatów umiarkowanych charakterystyczne jest występowanie termicznych pór roku, więc zwierzęta, które w okresach ciepłych mają naturalną warstwę sierści lub piór, gdy temperatura się obniża zwiększają jej ilość. Inne z kolei ograniczają swoją aktywność lub zapadają w stan hibernacji, podczas którego temperatura ciała obniża się, żeby organizm nie potrzebował dużo pokarmu. Gady i płazy natomiast jako organizmy zmiennocieplne w niskich temperaturach popadają w stan odrętwienia.

W klimatach, w których w ciągu roku jest wysoka temperatura, czyli równikowym, podrównikowym, zwrotnikowym i podzwrotnikowym, zwierzęta mają mało sierści lub nie mają jej wcale i nie gromadzą tłuszczu. Dodatkowo stosują różnorodne zabiegi w celu ochłodzenia się, np. spędzają dużo czasu w wodzie lub zapewniają sobie bardzo dużo ruchu. W przeszłości kontynenty były ze sobą połączone, dlatego migracja zwierząt była bardziej powszechna. Nie było potrzeby przedostawania się przez wielkie oceany. Jedynym ograniczeniem były wysokie łańcuchy górskie. Z tego względu na różnych kontynentach można spotkać podobne do siebie gatunki zwierząt.

Australia jest jedynym kontynentem, który odróżnia się gatunkowo od innych. Jest tak, ponieważ w wyniku oderwania się od innych kontynentów nie przedostały się tu ssaki występujące w innych rejonach świata.

Te które zdążyły się przedostać po oddzieleniu się kontynentów mogły spokojnie się rozwijać.

Wyróżnia się następujące krainy zoogeograficzne: palearktyczna, nearktyczna, etiopska, orientalna, australijska

Zmiany na mpie politycznej świata

Okolo 200 państw znajdowało się na mapie politycznej świata w 2012 r. Ten wzrost liczby państw jest efektem przemian politycznych, które miały miejsce w XX w., a także na początku XXI w.

Warunki, które były brane pod uwagę przy tworzeniu **definicji państwa** to:

- niepodległość, która została formalnie ogłoszona lub historycznie uzyskana,
- uznanie międzynarodowe,
- sprawowanie realnej władzy przynajmniej na części terytorium.

Na pojęcie państwa składają się:

- obszar (terytorium),
- ludność,
- suwerenna władza.

Granica państwa to pionowa powierzchnia, która oddziela od siebie obszary dwóch państw (czyli zarówno powierzchnię ziemi, jak i obszar powietrzny).

Linia graniczna pokazuje przebieg granicy państwa na powierzchni ziemi.

Stolica państwa – miasto, które zazwyczaj jest siedzibą naczelnych organów władzy państwowej.

Czasami dzieje się tak, że państwo ma dwie stolice:

- formalną, która jest wymieniona w konstytucji,
- realną, czyli tam, gdzie faktycznie znajduje się siedziba większości urzędów centralnych (jednym z państw, które mają dwie stolice, jest RPA: formalną jest Kapsztad, a realną Pretoria).

Pierwsze granice państwowe zaczęły powstawać już w czasach rozwoju takich starożytnych cywilizacji jak:

- egipska,
- perska,
- grecka,
- kartagińska,
- rzymska.

Terytorium państwa – zalicza się do niego nie tylko ląd, ale również:

- wody śródlądowe,
- morskie wody wewnętrzne – mowa tu o zatokach (warunkiem jest to, że szerokość cieśniny, która do nich prowadzi, nie może przekraczać 24 mil morskich),
- wody terytorialne – szerokość pasa wybrzeża nie może przekraczać 12 mil morskich,
- wyłączną strefę ekonomiczną mogą ustanowić kraje, które mają dostęp do morza, jednakże ta strefa nie może przekraczać 200 mil morskich.

Do terytorium danego państwa zalicza się także:

- samoloty, które należą do linii lotniczych danego państwa,
- ambasady i konsulaty danego państwa znajdujące się w innym kraju,

– statki pływające pod banderą swojego państwa.

Antarktyda jest jedynym kontynentem na Ziemi, na którym nie ma ani jednego państwa. Jest uznana za obszar międzynarodowy i objęta całkowitym zakazem wydobywania surowców naturalnych. Można tam także swobodnie prowadzić badania naukowe.

Były okresy w dziejach świata, kiedy zmiany na mapie politycznej następowały powoli, ale też bywały okresy, kiedy były bardzo dynamiczne. Takim właśnie okresem jest epoka **wielkich odkryć geograficznych**. Zmiany, które wtedy się dokonały, doprowadziły do powstania imperiów kolonialnych, np. Hiszpanii i Portugalii. Obejmowały one dużą część Ameryki Północnej, część Ameryki Południowej, Afryki, Azji i Oceanii.

Jednak największy wpływ na zmiany na mapie politycznej świata miały dekolonizacja oraz I i II wojna światowa. Skutkiem tego było istnienie już 160 państw w latach 60. XX wieku. Po II wojnie światowej najpotężniejsze państwa: Stany Zjednoczone, Wielka Brytania i ZSRR, na dwóch konferencjach, które odbyły się w Jaltie i w Poczdamie, ustaliły, jak ma wyglądać przebieg granic państw w Europie po wojnie.

Procesy prowadzące do powstawania państw:

Dekolonizacja – odzyskiwanie niepodległości przez kolonie.

Secesja- (oderwania części terytorium od państwa już istniejącego). Przykładem takiej secesji jest powstanie państwa Erytrea, która odłączyła się od Etiopii – dlatego ta jest krajem śródlądowym bez dostępu do morza; innym przykładem jest Kosowo- oderwało się od Serbii; kolejny przykład to Sydan Południowy- oderwał się od Sudanu.

Rozpad państw istniejących (dezintegracja)- najczęściej są to państwa wielonarodowościowe np. ZSRR lub Jugosławia.

Zjednoczenie krajów dotychczas oddzielnych (integracja)- np. Jemen.

Odzyskania niepodległości- np. Timor Wschodni zaanektowany przedtem przez Indonezję.

Zmiany polityczne na mapie Europy w latach 80. i 90. XX wieku. Powstało 16 nowych państw.

1. Przyczyna:

– upadek systemu socjalistycznego.

2. Skutki:

– system ekonomiczny uległ zmianie – gospodarki socjalistyczne przekształciły się w kapitalistyczne,

– w większości nowo powstałych państw rozpoczęła się budowa demokracji.

3. Kraje, które powstały w wyniku tych zmian:

- 1990 r. – Niemiecka Republika Demokratyczna (NRD) i Republika Federalna Niemiec (RFN) połączyły się w jedno państwo – Niemcy.

- 1991 r. – w wyniku rozpadu Związku Radzieckiego powstało 7 nowych państw:

Rosja, Estonia, Łotwa, Litwa, Białoruś, Ukraina, Mołdawia.

- 1993 r. – Czechosłowacja podzieliła się na dwa samodzielne państwa – Czechy i Słowację.

- 1991–2008 r. –rozpad Jugosławii, który miał bardzo burzliwy przebieg (wojna domowa na tle etnicznym i religijnym); powstały nowe państwa: Słowenia, Chorwacja, Macedonia, Bośnia i Hercegowina, Czarnogóra, Serbia, Kosowo (które uniezależniło się jako ostatnie).

W 2008 r. Republika Sudanu Południowego uzyskała niepodległość. Sudan Południowy jest najmłodszym państwem na świecie, powstał w wyniku odłączenia się (secesji) od Sudanu.

Każde państwo ma swój określony, ale zmieniający się na przestrzeni wieków sposób zarządzania państwem. Nazywamy to ustrojem politycznym. Ustrój polityczny dzielimy ze względu na:

– formę rządów – monarchia, republika,

– styl rządzenia i stosunek władzy do ludności – demokratyczny, autorytarny,

– system rządów – parlamentarny, parlamentarno-gabinetowy, prezydencki, parlamentarno-prezydencki, kanclerski,

– strukturę terytorialno- organizacyjną: unitarny, złożony.

Obszary morskie:

- 1) morskie wody wewnętrzne,
- 2) morze terytorialne,
- 3) strefa przyległa,
- 4) wyłączna strefa ekonomiczna

Zmiany liczby ludności świata

Określenie liczby ludności świata żyjącej w dawnych czasach jest bardzo trudne. Dokonuje się tego

na podstawie informacji historycznych, oceniając stopień rozwoju społeczno-gospodarczego różnych regionów. Również określenie dzisiejszej liczby ludności opiera się na szacunkach, gdyż nie wszystkie państwa posiadają rzetelne informacje w tym względzie.

Rok	Liczba ludności w mln
Początek naszej ery	160 - 300
1000	275 - 340
1500	420
1650	510
1750	790
1850	1260
1900	1650
1950	2520
1960	3010
1970	3660
1980	4540
1990	5300
2000	6030
2006	6530

Ludność według kontynentów w %

Kontynent	1900	1950	1970	1980	1997	2006
Europa	24,9	21,6	17,8	15,6	12,5	11,4
Azja	58,3	56,0	58,0	59,4	60,5	60,6
Afryka	7,5	8,7	9,9	10,7	13,0	13,8
Ameryka Północna	5,0	6,7	6,1	5,7	5,0	5,1
Ameryka Łacińska	3,9	6,3	7,7	8,1	8,5	8,6
Australia i Oceania	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5

Z powyższego zestawienia widać, że systematycznie spada procentowy udział ludności Europy oraz Ameryki Północnej, rośnie natomiast Azji, Afryki i Ameryki Łacińskiej. Wywołane jest to przez wyraźną różnicę wielkości przyrostu naturalnego na tych kontynentach. Europa i Ameryka Północna zamieszkane są głównie przez bogate społeczeństwa cechujące się niewielkim lub nawet ujemnym przyrostem naturalnym. Społeczeństwa Azji, Afryki i Ameryki Łacińskiej charakteryzują się dużym przyrostem naturalnym.

Najludniejsze państwa świata

Państwo	Liczba ludności w mln
Chiny	1314
Indie	1095
Stany Zjednoczone	298
Indonezja	245
Brazylia	188
Pakistan	166
Bangladesz	147
Rosja	143
Nigeria	132
Japonia	128

Według prognoz demograficznych za 50 lat najludniejszym państwem będą Indie, następne zaś miejsca będą zajmować w kolejności Chiny, Pakistan, USA i Nigeria. Spadek Chin na drugie miejsce podyktowany jest ostrą polityką demograficzną, powodującą zmniejszenie liczby urodzeń.

W rozwoju demograficznym całej ludności świata przewidywane są trzy scenariusze. Według pierwszego liczba ludności będzie rosła jeszcze do 2070 roku, a następnie mógłby nastąpić spadek zaludnienia. Drugi scenariusz przewiduje stały, lecz zmniejszający się wzrost liczby ludności, która w 2150 roku osiągnęłaby ok. 12 mld. Najbardziej pesymistyczny trzeci wariant, zakładający duży przyrost naturalny, to prognoza, że w 2150 roku na Ziemi będzie mieszkać 28 mld osób.

Wskaźnik dynamiki to stosunek wielkości badanego zjawiska w danym okresie do wielkości tego samego zjawiska w innym okresie przyjętym za podstawę porównań. Przy obliczaniu wskaźnika dynamiki należy przyjąć, że rok początkowy równa się 100 (od otrzymanego wyniku należy odjąć liczbę 100)

Zadanie: W 1950 roku w państwie X zamieszkiwało 51,9 mln osób (L1), a w 2018 roku – 199,3 mln (L2). Oblicz wskaźnik dynamiki (Wd) zmian liczby ludności państwa X.

Krok 1. Podziel liczbę ludności na końcu okresu przez liczbę ludności na początku okresu.

$$Wd = L2 : L1 \times 100$$

L1 – liczba ludności na początku okresu

L2 – liczba ludności na końcu okresu

Przyrost naturalny jest różnicą pomiędzy liczbą urodzeń żywych i zgonów na danym obszarze i w określonym czasie.

Jeżeli liczba urodzeń żywych przewyższa liczbę zgonów przyrost naturalny przyjmuje wartości dodatnie. Jeżeli liczba zgonów przewyższa liczbę urodzeń Pn przyjmuje wartości ujemne (mówimy wtedy o ubytku ludności).

Współczynnik przyrostu naturalnego (Wpn) pokazuje przyrost naturalny na tysiąc mieszkańców.

Wynik otrzymujemy w promilach (‰)

$$Pn = U - Z$$

Pn – przyrost naturalny

U – liczba urodzeń żywych w danym okresie

Z – liczba zgonów w danym okresie

$$W_{pn} = \frac{U - Z}{L} \cdot 1000 (‰)$$

gdzie:

Wpn – współczynnik przyrostu naturalnego

U – liczba urodzeń żywych w danym okresie

Z – liczba zgonów w danym okresie

L – Liczba ludności w danym okresie

Współczynnik przyrostu naturalnego możemy również zapisać następująco:

$$Wpn = Wu - Wz$$

gdzie:

W_{pn} – współczynnik przyrostu naturalnego

W_u – współczynnik urodzeń

W_z – współczynnik zgonów

$$W_u = \frac{U}{L} \cdot 1000 \quad W_z = \frac{Z}{L} \cdot 1000$$

Zadanie:

Oblicz współczynnik przyrostu naturalnego dla Polski w roku 2005 wiedząc, że liczba ludności wynosiła 38 174 tys. osób, urodzeń żywych było 364,4 tys., a zgonów 368,3 tys.

